

i realizácie tohto priestoru i ľudského poznávania, vrátane všetkých s tým spätých „vektorov“ komunikácie, čo ale v danej, inak múdrej publikácii postrádame.

Michal Mikluš

Jakobson, R.: Meine futuristischen Jahre. Hrsg. von Bengt Jangfeldt. Aus d. Russ. übers. v. Brigitte van Kann.¹ Berlin: Friedenauer Presse 1999, 156 s.²

Jakobsonovo celoživotné štúdium krásnej literatúry bolo zrejme vedeno nejen jeho vedeckým zájmom, ale v mnohom určované a ovplyvňované i osobnými kontakty s jednotlivými autory, zvlášť pak ruskými avantgardistami.³

Jeho poznámky z doby bouľlivého rozvoje umění počátku 20. storočia (léta 1915-1920) nesou název „Má futuristická léta“. Na konci 70. let je v Massachusetts a na Gotlandu zapsal a pripravil k vydání známý švédsky slavista Bengt Jangfeldt.⁴

„Nic jazykového mi není cizí“ (s. 7),- tak znělo Jakobsonovo krédo, kterým se celý život řídil. Z něj také logicky vyvstala ústřední otázka jeho literárních a lingvistických bádání: „Co dělá literaturu literaturou?“ (s. 8).

Jedním z nejzajímavějších úseků v Jakobsonově dlouhém životě bylo zrejme setkání s osobnostmi jako byl Majakovský, Malevič nebo Chlebnikov a stopy, které zanechalo ve vývoji tehdejšího mladého moskevského intelektuála. V té době nabyt také Jakobson přesvědčení o úzkých vazbách mezi lingvistikou, avantgardním malířstvím a básnictvím (s. 44). To, co dnes označujeme vznešeným či spíše nabubřelým termínem „interdisciplinary cooperation“ (s. 38), bylo pro Jakobsona od počátku rozhodující, určující a – samozřejmě. Jeho štúdium futuristické „zaumné“ poezie osvobozené od jakýchkoli jazykových zábran si vyžadovalo takovou vedeckou metodu, která by byla „vědou o sobě, odkrývající nezměrné perspektivy a přinášející nové pojmy – pojmy, o kterých se tenkrát soudilo, že nepatří do obvyklých kategorií zdravého rozumu“ (s. 13).

„Futuristická léta“ tvoří téměř nekonečný záznam bouľlivých diskusí nadšených přátel a kritiků o cestách avantgardního umění. Po roce 1917 do nich ovšem velmi rychle vstupují politické konflikty s bolševickou mocí. Proto také Jakobson na s. 89 říká: „Idyla to nebyla nikdy, byl to permanentní boj“.

¹ Recenzovaný text byl přeložen z ruského originálu „Budetljanin nauki“ (in: Jakobson-Budetljanin. Sbornik materialov. Sostavlenije, podgotovka teksta, predislovije i kommentariji: Bengt Jangfeldt (Acta Universitatis Stockholmiensis, Stockholm Studies in Russian Literature; 26). Stockholm 1992, s. 11-71.

² Naše recenze částečně vychází i z vývodů Christopa Bartmanna formulovaných v relaci „Büchermarkt“ v německém rozhlasu dne 7. 3. 2000.

³ V době jeho pražského pobytu se stýkal samozřejmě i s představiteli českého moderního umění Nezvalem, Seifertem, Vančurou a hlavně Teigem (s. 39, 78).

⁴ Ten ostatně přiměl v soukromém rozhovoru autora této recenze k její publikaci v České republice v periodiku Opera slavica.

Z knihy vystupuje celá řada legendárních osobností: Osip a Lila Brikovi, Lilina sestra Elsa, básník Pasternak, „postrach ruské literatury“⁵ Kručonych, formalista Šklovský a mnoho jiných. Jeden z nich ovšem všechny převyšuje: je to Vladimír Majakovský. Tomuto velkému lyrikovi, nenapravitelnému romantikovi a jedné z nesčetných obětí státních represí a štvanic v bývalém Sovětském svazu věnuje Jakobson rozsáhlé úseky svých pamětí.⁶

Jangfeldtovy rozhovory s Romanem Jakobsonem jsou v mnoha ohledech podnětné. A v neposlední řadě jeho poznámky přinášejí podobnost s leckterými moudrými a nadčasovými předpověďmi Borise Pasternaka. Ten v jednom dopise Jakobsonovi píše: „Víte, Romane Osipoviči, pořád víc jsem přesvědčen o tom, že u nás se život básníka dnes už k ničemu a nikomu nehodí, ale možná, že nejen život básníka a možná, že nejen dnes a nejen u nás“ (s. 78).

Siegfried Ulbrecht

Gorkij nebyl (ani u nás) umělou bublinou

Zahrádka M.: Maxim Gorkij v ohledech české kritiky přelomu 19. a 20. století. Vy-dala Česká koordinační rada Společnosti přátel národů Východu za přispění Ministerstva zahraničí ČR, Olomouc 2001.

Olomoucký rusista, znalec ruské a ruské sovětské válečné prózy, Lva Tolstého, Konstantina Fedina, Alexandra Fadějeva a dalších Miroslav Zahrádka (roč. 1931) v tomto svazku shrnul českou recepci díla dnes odsouvaného spisovatele Maxima Gorkého – dobře si vzpomínám na kontroverzní diskusi na stránkách tehdejšího *Kmenu* v 80. letech minulého století. Autor tu využil svých studií, které vycházely v letech

⁵ Srov. něm. slovo „postrach, strašák“ – „Buhmann“ v knize Tretjakow, S.: Der Buhmann der russischen Literatur. Über Alexej Krutschonych (1922). In: Gesichter der Avantgarde. Porträts – Essays – Briefe. Hrsg v. F. Mierau. Aus d. Russ. Berlin 1985, S. 402–417.

⁶ Na tomto místě chceme upozornit na novou monografii od Nyoty Thun: Ich – so groß und so überflüssig. Wladimir Majakowski – Leben und Werk. Düsseldorf 2000, 384 s. Práce byla recenzována renomovaným znalcem Majakovského Leonhardem Kossuthem in: Ossietzky 2000, 12, s. 422–423.